

Lisa J. DeBoer. *Visual Arts in the Worshiping Church*. Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans Publishing Company. 2016. 298 s.

Visuell konst tillhör varje kyrklig gemenskap – arkitektoniskt, genom bruksföremål och i utsmyckningar, men också i allt högre grad genom utställningar och installationer, som bjuder in till reflektion och samtal om den mänskliga existensens villkor. Frågan är inte om den kyrkliga praktiken och konsten har beröringspunkter utan snarare hur mötet ska ta form och varför det är centralt för den kontext i vilken det sker. I *Visual Arts in the Worshiping Church* lyfter Lisa J. DeBoer, professor i konst-historia vid Westmont College i Santa Barbara, fram relationen mellan visuell konst och kyrklig praktik med utgångspunkt i de sociala dimensioner som formar detta möte – såväl innanför som utanför kyrkans portar. Genom att ta avstamp i levande praktiker bidrar DeBoer till en annars övervägande teoretisk diskussion om relationen mellan kyrklig praktik och visuell konst. DeBoer avgränsar sin studie till den visuella konsten (som här inkluderar allt från den grafiska formgivningen i sociala medier till liturgiska föremål) inom ortodoxa, romersk-katolska och protestantiska församlingar i Michigan. Trots att området som ligger till grund för studien är begränsat vill DeBoer belysa relationen mellan visuell konst och kyrklig praktik på ett generellt plan, inte minst genom att lyfta frågor som kan fungera vägledande i kyrkliga praktiker också utanför den kontext som beskrivs.

Boken tar sin utgångspunkt i DeBoers erfarenhet av ett projekt vid Westmont College, där studenter tillsammans med konstnärer från Santa Barbara fick i uppgift att skapa konst till universitetsområdet som på olika sätt kunde spegla platsens andaktsliv. Projektet blottade en osäkerhet kring relationen mellan konst och kyrklig praktik bland studenterna – trots att de hade ett gemensamt sammanhang skilde sig deras åsikter om relationen mellan konsten och den kyrkliga praktiken åt på väsentliga punkter. DeBoer konstaterar att det med teologiska argument kopplade till skapelse, inkarnation och sakrament är lätt att argumentera för ett integrerande av den visuella konsten i en kyrklig praktik. De teologiska argumenten

räcker emellertid inte för att besvara frågor om hur detta möte ska ta form rent praktiskt. Genom att anlägga ett sociologiskt perspektiv på frågan om relationen mellan den kyrkliga praktiken och konsten erbjuder DeBoer en möjlig utgångspunkt för en vidare reflektion över detta. DeBoer riktar sig alltså till den läsare som längtar efter att utforska eller utveckla relationen mellan den visuella konsten och den egna kristna gemenskapen.

Boken består av två delar. I den första delen skissar DeBoer svepande hur relationen mellan den kyrkliga praktiken och den visuella konsten ser ut i de ortodoxa, romersk-katolska och protestantiska församlingarna som ligger till grund för studien. DeBoer visar i denna del hur relationen till den visuella konsten i en tradition eller ett samfund vittnar om dess underliggande självförståelse som kyrka. De framträdande dragen i mötet mellan respektive tradition och den visuella konsten som blir synliga i bokens första del utgör en fond för bokens andra del i vilken samfundet behandlas komparativt. I denna del lyfter DeBoer fram sex teman som blir vägledande i förståelsen av relationen mellan kyrklig praktik och visuell konst; de tre första är ecklesiologiska, medan de tre senare knyter an till det konstsystem i vilket församlingarna befinner sig. Det första temat som behandlas är förståelsen av relationen mellan universellt och lokalt i respektive samfund. Det andra temat som lyfts fram är relationen mellan betoningen av en gudomlig närvaro respektive betoningen av historiska perspektiv i förkunnelse och tillbedjan, detta tema får konsekvenser för vilken konst som integreras i den kyrkliga praktiken och varför. Det tredje temat som DeBoer lyfter är frågan om relationen mellan kollektiv och individuell identitet i församlingens liv. Vidare behandlas följande teman: konstnärens socialisation, relationen mellan abstrakt och naturalistisk konst och slutligen den visuella konstens roll i förståelsen av relationen mellan en församling och dess omgivande kultur. Det finns en koppling mellan det första och sista temat. DeBoer skriver: "The universal and local identities played out in our operative ecclesiologies take shape in part through the ways in which the visual arts serve as agents of inculturation or enculturation. All our other themes flow from this

fundamental dynamic” (s. 167). I denna spänning blir DeBoers förståelse av relationen mellan kyrklig praktik och visuell konst synlig.

Trots att DeBoer lyfter fram den kulturella omgivningens betydelse för den kyrkliga praktiken gör hon en skarp åtskillnad mellan det profana och sakrala och ställer sig kritisk till det konstbegrepp som ser till konstens egenvärde eller konsten för konstens skull. All konstnärlig praktik i en kyrklig kontext måste, enligt DeBoer, vara integrerad i församlingens fromhetstradition. DeBoer stänger härigenom till viss del dörren till den konst som kan fungera utmanande och förnyande för kyrkan. Den kyrkliga praktiken förstås således som vägledande i mötet med konstvärlden snarare än som en ömsesidig dialogpartner.

Oavsett om man som läsare delar DeBoers syn på konsten och kyrkan fungerar *Visual Arts in the Worshipping Church* som en introduktion för den som vill ha redskap till en fördjupad reflektion kring mötet mellan den visuella konsten och den kyrkliga praktiken och vad som ligger till grund för detta möte. Likt studenterna vid Westmont College bör den som vill utforska och fördjupa relationen mellan den egna kyrkliga praktiken och den visuella konsten reflektera kring hur och varför detta möte ska äga rum. Till en sådan reflektion ger DeBoer ett berikande bidrag inte minst genom de frågor som riktas till läsaren.

Clara Berg
Doktorand, Lund

Ulrica Fritzson. "Jag kunde åtminstone berätta hur jag dödade henne...": Om transformerande, rehumaniserande och försonande möjligheter för en skyldig människa, med utgångspunkt i Martin Bubers diskussion kring existentiell skuld. Lund: Lunds universitet. 2017. 393 s.

Ulrica Fritzsons avhandling behandlar ett ämne som är centralt i varje modern rättsstat: finns det anledning för samhället att tänka på något annat vid lagbrott än att den skyldiga döms enligt gällande lag? Fritzson kommer därmed in på viktiga frågor inom etik och religionsfilosofi. Hon skriver själv att hon skrivit ett religionsfilosofiskt arbete. Avhandlingen är i lika hög grad moralfilosofisk. Hon placerar

sig medvetet utanför den analytisk-filosofiska tradition som länge färgat diskussionsklimatet framför allt i Sverige och Finland. Filosofiskt och metodiskt är hon styrd av fenomenologi.

Avhandlingen i ett större sammanhang

Synen på brott och straff i våra nordiska samhällen har till i dag i hög grad styrts av samhällets/statens perspektiv. Brottet är ett brott mot staten. Och rättvisetänkandet har varit retributivt (återgäldande). Det som vanligen helt förbisetts är såväl brottslingen som brotts-offret. De konkreta människor som varit part i målet har blivit till bisaker. Man har inte haft öga för att varje allvarigare brott innehåller en relation mellan levande människor, en relation som brustit. Man har inte sökt efter lösningar som på gräsrotsnivå helat dessa brustna relationer. Under 1900-talets sista decennier började man kritiskt diskutera den här rättstraditionen. En bidragande orsak var försoningsarbetet som startade i Sydafrika efter att apartheidsystemet avskaffats. Under framför allt 2000-talet har en rad nordiska arbeten utforskat den pågående utvecklingen.¹ Fritzsons avhandling hör hemma här.

Ulrica Fritzson vill i sitt arbete lyfta fram den personliga aspekt som samhället försummat. Relationen mellan förövaren och brotts-offret står hos henne i centrum. Det hon närmast studerar är på vilket sätt det hon kallar en existentiell skuld kan vara av betydelse för de inblandades liv efter att ett brott begåtts och ett straff ådömts och satts i verket.

Därmed blir en rad frågor viktiga: Vad är skuld? Vilken roll spelar skulden i människors

1. En rad arbeten kan nämnas: Paul Leer-Salvesen, *Etter drapet: Samtaler om skyld og soning*, Oslo 1988; Maria Ericson, *Reconciliation and the Search for a Shared Moral Landscape: An Exploration Based upon a Study of Northern Ireland and South Africa*, Frankfurt 2001; Joakim Molander, *Straffets grammatik*, Åbo 2002; Heidi Jokinen, *Medling vid brott: En begreppslig analys av en konfliktlösningsmetod i en senmodern tid*, Åbo 2011. I en rad antologier tangeras tematiken, se till exempel Tage Kurtén & Joakim Molander (red.), *Homo moralis: Människan och rättssamhället*, Lund 2005; Lisbeth Christoffersen, Kjell Å. Modéer & Svend Andersen (red.), *Law and Religion in the 21st Century – Nordic Perspectives*, Köpenhamn 2010.